

12. מימון הסחר הבינלאומי או מקורות האשראי לעסקות יבוא / יצוא

תוכן:
מבוא
השיטות העיקריות למימון היבוא והיצוא
ניכיון

מבוא

פעמים רבות הדגשנו כי אחד המאפיינים הבולטים של עולם הסחר הבינלאומי הוא התחרות. מפרט טכני, מחיר ציוד, טיב סחורה ואופן משלוח אינם המרכיבים היחידים אותם יש לקחת בחשבון בזמן בחירת/רכישת ציוד הון או כל ציוד אחר. מרכיב נוסף, שהופך להיות יותר ויותר דומיננטי בשיקולים לביצוע עסקה בסחר הבינלאומי, הוא תנאי התשלום המוצעים למימון העסקה.

כאשר מפעל מתכנן לרכוש ציוד הון הנותן תפוקה על פני תקופה ארוכה, עליו להתאים, עד כמה שאפשר, את תזרים התשלומים הנדרשים לרכישת הציוד לתקבולים הצפויים מהפעלתו. אחת הדרכים להשיג פרישת תשלומים רצויה היא ע"י קבלת אשראי-ספקים; אולם דרך זו יקרה, לעיתים, או לא-רצויה לספק. לפיכך יציע **בנק הפועלים**, במקרים אלה, למפעל המייבא ציוד לשלם לספק בחו"ל מייד עם אספקת הציוד, ולקבל מהבנק אשראי מקומי המותאם לעסקה הספציפית ולתזרים המזומנים הצפוי. בעסקות של יצוא ציוד הוני מישראל, עשוי **בנק הפועלים** להציע להעניק לקונה או לבנקאי שלו בחו"ל אשראי לטווח בינוני או ארוך, ממנו ישלם הקונה לספק הישראלי את תמורת העסקה במועדי אספקת הציוד.

לעומת עסקות היבוא הממומנות בדרך כלל ע"י בנקים מקומיים, קיימת במדינות רבות מעורבות ממשלתית כאשר מדובר ביצוא ציוד הון ומוצרי צריכה בני-קיימא. מטרת המעורבות הממשלתית היא לעודד את התעשייה המקומית המייצאת, ולסייע לארצות מתפתחות.

על כן, מתערבות הממשלות של המדינות המתועשות במערב בנושא המימון ע"י:

- הוזלת הריבית ע"י סבסוד ישיר.
- הענקת ביטוח סיכוני סחר חוץ ליצואן או לבנקאי שלו.

סוגים אלו של מימון מכונים "מימון מוסדי" - להבדיל מהמימון הניתן ע"י בנקים ללא ביטוח או סבסוד ממשלתי.

השיטות העיקריות למימון יבוא/יצוא

מימון ממקורות הבנק

מימון היצוא והיבוא יכול להיעשות מהאמצעים העצמיים של הבנק (הבנק של היבואן או הבנק של היצואן). בנק הפועלים מציע אשראי במט"ח ובשקלים מאמצעי הבנק, במגוון רחב של מסלולים – הן למימון היבוא והן למימון היצוא.

השימוש במקורות עצמיים מאפשר גמישות רבה יותר בהסדרי מתן האשראי, בבחירת מטבע המימון, בשיעור המימון, בתנאי פרעון הקרן והריבית ובתקופת הפירעון, וביכולת להיענות לצורכי הלקוחות במהירות מירבית. כאשר ניתן ליבואן מימון בשיטה זו, לא יהיה היצואן (המוכר) קשור לעסקת האשראי, ועפ"י רוב אף לא יהיה מודע כלל לקיומה.

במסגרת זו מעמיד בנק הפועלים ליצואנים וליבואנים אשראי לזמן קצר (בדרך כלל עד שנה) מימון משלוחי יצוא ועסקות יבוא, בהן מועד הפירעון של אשראי הספקים שניתן לקונה הוא עד שנה, וכן אשראי לזמן בינוני (למעלה משנה) ולזמן ארוך - למימון יצוא ויבוא של ציוד הון ומוצרי השקעה.

האשראי המסחרי ניתן בכל המטבעות העיקריים במט"ח, כאשר בקביעת שיעורי הריבית קיימים שלושה מסלולים:

- מסלול הריבית הניידת - המבוססת על שערי ריבית הנקבעים בשוק הבינלאומי.

- מסלול הריבית הקבועה – בדרך כלל למימון בדולרים ארה"ב, אך גם במטבעותיהן של מדינות החברות בגוש האירו, וכן ביינים יפניים. מומלץ ליבואן/ליצואן המעוניין באשראי בריבית קבועה באחד ממטבעות אלה, לבדוק עם סניף הבנק האם הדבר אפשרי באותה עת.
- מסלול ייחודי **לבנק הפועלים** - מתן מימון בריבית ניידת במגבלת תקרה (CAP), המבטיחה הגנה מפני עליות חדות בשיעורי הריבית הניידת.

מימון משלוחי יצוא מישראל (הידוע כממ"י) ניתן עם ביצוע היצוא בפועל, לתקופה מקבילה לתקופת אשראי הספק שהועמד לרשות הקונה, או לתקופה אחרת כמוסכם בין היצואן לבין הבנק, כנגד בטחונות שהיצואן נותן לבנק. מימון זה נפרע ע"י היצואן בדרך כלל עם קבלת התמורה מחו"ל.

אשראי ספקים

בשיטה זו מוכן הספק לדחות את התשלומים המגיעים לו מהיבואן בגין הציוד הנמכר, והתשלומים הנדחים משולמים לאחר אספקת הציוד. תנאי האשראי, הריבית, אופן החזר האשראי וכד', נקבעים בחוזה המסחרי שבין הספק ליבואן.

הספק לוקח את כל הסיכונים על עצמו, על כן השימוש באשראי ספקים נעשה בדרך כלל כאשר היחסים בין הקונה למוכר טובים וקיים אמון בין הצדדים, וכאשר הספק אינו חושש מזעזועים מדיניים וכלכליים בארץ היבואן.

עם זאת, קיימים לעתים הסדרים מוסדיים גם בשיטה זו, לפיהם מעביר היצואן חלק מהסיכונים למוסד מממן או לבנק שלו: הבנק מעמיד ליצואן מימון בשווי הציוד הנמכר (במלוא ערכו או בשיעור ניכר ממנו) אבל היבואן נשאר אחראי ישירות כלפי היצואן לפרעון החוב במועדו, ואינו שותף להסדר המימון ליצואן. בשיטה זו עשויה עסקת היצוא להיות מסיוע השלטונות במדינת היצואן להשגת חיסוי ביטוחי. על מנת להקטין את הסיכון ליצואן בשל אי פרעון האשראי, דורש לעיתים היצואן כי הבנק של היבואן יערוב לפרעון אשראי-הספקים שקיבל. במקרים אחרים יציע הבנק של היבואן לספק בחו"ל לנכות את התחייבויות היבואן לביצוע התשלומים העתידיים, ועל ידי כך יקבל הספק תמורה מיידית; במקרה כזה הפוך החוב של היבואן לחוב כלפי הבנק שלו במקום כלפי היצואן.

בנק הפועלים מעמיד אף הוא מימון לרשות לקוחותיו היצואנים ולרשות ספקים בחו"ל, על מנת שאלו יוכלו להעניק אשראי ספקים לקונה בחו"ל/ליבואן הישראלי. מימון היצוא הישראלי של ציוד הון במסגרת אשראי קונים בשנים האחרונות נחשפים יצואנים ישראליים יותר ויותר לשווקים חדשים במדינות מתפתחות. מטבע הדברים מדינות אלה אינן עשירות, ולכן יצוא ציוד השקעה ונכסי הון אליהן מחייב להעמיד לרשות הקונים אשראי לתקופות ארוכות.

הכלי המוסדי למימון יצוא מוצרי הון (CAPITAL GOODS) מישראל הוא באמצעות אשראי קונים, או באמצעות אשראי בין-בנקאי שמעמיד הבנק של היצואן. במקרים רבים יבוטח אשראי זה בחלקו ע"י החברה הישראלית לביטוח סיכונים סחר-חוץ בע"מ, או ע"י חברות ביטוח פרטיות.

בנק הפועלים, שהוא אחד החלוצים בתחום גיוס המימון המוסדי והבין-בנקאי מחו"ל ליבוא ציוד הון, צבר במשך השנים ניסיון וידע רב גם בשיטות שונות ומתוחכמות למימון היצוא. שיטות אלו מנוצלות באופן הטוב ביותר בסיוע ליצוא מישראל, ומאפשרות לצמצם את הסיכון הפיננסי והפוליטי שהיצואן הישראלי חשוף להם. המימון לטווח בינוני וארוך של מוצרי הון המיוצאים מישראל נעשה במסגרת קווי אשראי בין-בנקאיים - הסכמים הנחתמים ישירות בין **בנק הפועלים** כבנקאי של היצואן לבין הבנק של הקונה, וכן במסגרת הסכמים לאשראי קונים הנחתמים ישירות בין **בנק הפועלים** לבין הקונה. **בנק הפועלים** יעמיד הלוואה לקונה, או לבנק של הקונה בחו"ל - אשר יעמיד מצידו הלוואה "גב אל גב" לקונה. מכספי הלוואה זו תשולם ליצואן תמורת היצוא.

שיטות מימון אלה של "אשראי קונים" הפוכות לשיטה של "אשראי ספקים", בה יצואן לווה מהבנק בישראל ונושא בכל האחריות כלפי הבנק לפרעון האשראי ובסיכון של אי-תשלום התמורה ע"י הקונה. נוסף ליתרון המימוני שמקנה שיטה זו, מצטמצם כך גם רוב הסיכון ליצואן מעסקת האשראי.

מעורבותה של החברה הישראלית לביטוח סיכונים סחר-חוץ בע"מ ("הבסס"ח") וחברות ביטוח מהסקטור הפרטי במימונים אלה באה לידי ביטוי בפוליסת ביטוח או בערבות המונפקת לטובת הבנק; ראו פרק 15. במקרה של עסקה הנעשית תחת חיסוי הבסס"ח, ערבות הבסס"ח מבטחת את הבנק למקרה של אי-תשלום ע"י הלווה (דהיינו: הבנק של הקונה או הקונה עצמו) בשיעורי חיסוי המגיעים עד 70% מיתרת חובו של הלווה בגין סיכון מסחרי, ועד 90% מיתרת חובו של הלווה בגין סיכון פוליטי. החיסוי הביטוחי ניתן תמורת תשלום פרמיה שנקבעת ע"י הבסס"ח בהתאם לאופי הסיכון (מדינת הלווה, משך האספקות, ואורך תקופת האשראי).

לעיתים ידרוש הבנק מהיצואן להעמיד בטחונות משלימים בנוסף לפוליסת/לערבות הבסס"ח, עד לגובה יתרת חובו של הלווה, ובחלק מהמקרים יהיה הבנק מוכן לקחת על עצמו את הסיכון על החלק הבלתי מחוסה. בשנים האחרונות התפתח מאד שוק הביטוח הפרטי, וחברות פרטיות מוכנות להעניק חיסוי ביטוחי גם לסיכונים פוליטיים. לבנק הפועלים הסדרים עם מספר חברות ביטוח ברחבי העולם הפועלות בתחום זה.

ניכיון בעסקות סחר-חיוץ

ניכיון מבוצע כאשר בנק/מוסד פיננסי רוכש מיצואן התחייבות לתשלום עתידי שהיצואן קיבל מקונה בחו"ל/מהבנק של הקונה, ומשלם ליצואן מייד את תמורת ההתחייבות בניכוי ריבית.

לפעולת הניכיון הנ"ל יש מספר שמות, לפי סוג המסמך המתעד את ההתחייבות לתשלום העתידי, כדלקמן:

- **ניכיון אשראי דוקומנטרי או ערבות בנקאית** – כאשר עסקת המכר מכוסה ע"י אשראי דוקומנטרי לטובת היצואן בתנאי תשלום דחוי, או ע"י ערבות של בנק בחו"ל לתשלום עתידי – נקראת פעולת הניכיון Discounting.
- **שטר** - כאשר קונה מוסר ליצואן שטר חתום לפירעון במועד עתידי (שטר חליפין הנמשך ע"י היצואן על הקונה [Bill of Exchange/ Draft], או שטר חוב [Promissory Note] הנחתם ע"י הקונה לטובת היצואן) – נקראת פעולת הניכיון Forfeiting. ניכיון של שטר יכול להתבצע בין אם השטר ניתן בערבות של גוף כלשהו (כגון בנק בחו"ל), ובין אם ניתן ללא כל ערבות.
- **חשבונית** – כאשר הקונה אינו נותן ליצואן בטוחה כלשהי, והעסקה מתבצעת בתנאי חשבון פתוח (Open Account) המסמך היחיד המעיד על החוב של הקונה ליצואן הוא החשבונית, בה מצויין הסכום לתשלום מועד הפירעון המוסכם. ניכיון של חשבונית בלבד נקרא Factoring.

יש לציין כי לעיתים קרובות משתמשים במונח "פקטורינג" כמונח כללי לכל פעולות הניכיון, בלי קשר לסוג המסמך המתעד את ההתחייבות לתשלום. לפיכך נתקלים לא אחת במונח "פקטורינג" כאשר הכוונה לניכיון של א"ד, ערבויות, או שטרות - ולא דווקא חשבוניות.

בעסקות שאושרו על-ידו, מבצע **בנק הפועלים** ניכיונות של אשראים דוקומנטריים, שטרות, וחשבוניות שאושרו ע"י קונה לטובת יצואן, מייד לאחר שהיצואן שלח את הסחורה. ע"י כך מקבל היצואן את כספו זמן ניכר לפני המועד שהוסכם עם הקונה על תשלום התמורה, ואף משתחרר מהסיכון הכרוך בתשלום העתידי. הניכיון מבוצע בדרך כלל ללא זכות חזרה ליצואן (תלוי בנסיבות), ולפיכך אינו מהווה העמדת אשראי ליצואן: היצואן אינו נדרש להמציא לבנק בטחונות נוספים כלשהם, פרט להסבת השטר או הזכויות באשראי הדוקומנטרי/בחשבונית.

בנק הפועלים יהיה מוכן בדרך כלל לנכות שטרות המתקבלים לטובת יצואן בעסקות דוקומנטים לגוביינא אם השטרות נושאים ערבות של בנק איתן בחו"ל, ובמקרים מסוימים אף יהיה מוכן לנכות שטרות ללא ערבות של בנק בחו"ל. לעיתים ניתן לנכות גם חשבוניות יצוא בגין סחורה שנשלחה בגוביינא או בחשבון פתוח, אם הקונה בחו"ל הוא חברה ציבורית גדולה וידועה.

מומלץ ליצואן לפנות לסניף **בנק הפועלים** לפני סיכום תנאי אשראי הספקים עם הקונה בחו"ל, על מנת שיוכל לקבל פרטים לגבי תנאי הניכיון (ריבית ותקופות) אותם יוכל להציע לקונה.

נציין כי **בנק הפועלים** מוכן לנכות גם התחייבויות של יבואנים ישראלים, ולשלם את תמורת עסקת היבוא לספק בחו"ל בהקדמה, מיד לאחר הסדרת נושא הבטחונות עם היבואן. פעולת הניכיון נעשית ללא זכות חזרה ליצואן, והוא נושא בריבית ניכיון. החוב של היבואן מוסב על ידי כך מהיצואן לבנק, ובהגיע מועד הפירעון ישלם היבואן את סכום החוב ישירות לבנק.